

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Vantaan kaupunki lausuu keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta seuraavaa:

Vantaan kaupungin ilmastotyön tavoitteiden toteutuminen edellyttää myös valtion toimia sekä seudullista yhteistyötä. Muutokset ilmastossa ovat nopeita ja niiden seuraukset ovat huolestuttavia. Siksi valtion keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma ja sen määrätietoinen toteuttaminen ovat edellytyksiä myös kaupungin päästövähennysten saavuttamiselle ja tarvittavien sopeutumistoimien mitoittamiselle. Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia kaupungin omien ilmastotavoitteiden kannalta, mutta eivät sellaisenaan ole riittäviä, jotta taakanjakosektorin taikka kuntien päästötavoitteet voitaisiin saavuttaa.

Suunnitelmaluonnoksen mukaan lisätoimenpiteillä saavutetaan noin 0,6 Mt CO₂-ekv päästövähennys, kun tarve lisätoimille olisi 1,8 Mt. Jäljelle jäävä päästövähennys esitetään katettavan joustoilla ja aikaisempien vuosien ylijäämäyksiköillä, mutta todetaan, että kokonaisuuteen liittyy huomattavia epävarmuustekijöitä. Vantaan kaupunki katsoo, että toimenpideohjelma sisältää liian suuria epävarmuuksia, ja suurempi osuus tarvittavista päästövähennyksistä tulisi kattaa toimenpideohjelmaan kirjattavilla toimenpiteillä, jotka samalla tukisivat kuntien päästövähennystyötä.

Liikenne

Avovastaus

Liikenne

Tieliikenteen päästöt ovat merkittävin yksittäinen päästösektori Vantaan ja useiden muiden kaupunkien päästöissä, ja sektorin päästökehitys paikallistasolla on vahvasti riippuvainen valtion tason toimista. Suunnitelman mukaan siinä esitettävät liikenteen päästövähennysten politiikkatoimet eivät riitä kompensoimaan päästöjen kasvua, jonka hallitusohjelmaan kirjatut toimet aiheuttavat. Liikenne ei siten ole saavuttamassa aiemmin asetettua 50 prosentin päästövähennystavoitetta vuodelle 2030, ja lisätoimien tarve liikenteen osalta on ilmeinen. Suunnitelmassa esitetyt poliittiset lisätoimet ovat yleisesti kannatettavia, mutta toimia on edelleen lisättävä ja jo esitettyjen toimien vaikuttavuutta kasvatettava. Suunnitelmassa tunnistetaan toimenpiteitä käyttövoimiin ja kestävien kulkumuotojen lisäämiseen liittyen. Näiden lisäksi etenkin suurilla kaupunkiseuduilla keskeinen toimi on liikennesuoritteiden vähentäminen.

Suuret kaupunkiseudut ovat liikennemääriensä vuoksi keskeisessä asemassa valtakunnallisten päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. Kuntien kannalta merkittäviä toimenpiteitä ovat muun muassa suunnitelmassa mainittu julkisen liikenteen kehittäminen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistäminen ja houkuttelevuuden lisääminen. Luonnoksen mukaan näitä tavoitteita tuettaisiin erityisesti alueilla, joilla joukkoliikenteen saatavuus on heikko, sekä alle 100 000 asukkaan kaupunkiseuduilla. Päästövähennysten saavuttamiseksi on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää ohjata lisärahoitusta joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn valtionavustuksiin myös yli 100 000 asukkaan kaupunkiseuduilla ja kaiken kaikkiaan uudelleen kasvattaa valtionavustusten määrää, jotta kestävä liikkuminen infraa voidaan kehittää kattavasti ja pitkäjänteisesti. Kaupunkiliikkuamisessa kestävät kulkumuodot voivat tarjota aidon vaihtoehdon henkilöautoliikenteelle, mikäli joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn infrastruktuurin kehittämiseen osoitetaan riittävät resurssit valtion ja kuntien yhteistyönä. Vantaan kaupunki painottaa, että kävelyn ja pyöräilyn sekä joukkoliikenteen tukemiseen tulee osoittaa lisää resursseja myös yli 100 000 asukkaan kaupunkiseuduille pienemmille paikkakunnille ohjautuvien SCF-toimien lisäksi.

Suunnitelmassa esitettyjen toimien lisäksi merkittäviä päästövähennyshyötyjä saavutettaisiin biopolttoaineiden jakeluvelvoitteen johdonmukaisella korottamisella nykyisen, vuosille 2024–2027 kevennetyn velvoitteen sijaan. Jakeluvelvoite on paras keino ulottaa päästövähennyksiä laajasti koko kalustoon paitsi henkilöautoliikenteessä, myös Vantaalle merkittäväällä logistiikka-alalla, jossa päästövähennystavoitteet ovat logistiikkayritysten ja niiden asiakkaiden strategioissa merkittävässä roolissa, mutta kalusto on vielä valtaosaltaan polttomoottoriperusteinen.

Toisena uutena lisätoimena valtion väylien ajonopeuksien alentaminen erityisesti suurten kaupunkiseutujen vilkkailla sisääntuloväylillä ja moottoriteiden kaupunkiosuuksilla voisi tuoda päästövähennyksiä. Lisäksi ajonopeuksien alentaminen parantaa liikenteen sujuvuutta, lisää liikenneturvallisuutta sekä vähentää liikenteen ilmanlaatu- ja meluvaikutuksia. Myös tietullien on todettu olevan tehokas liikenteen päästövähennystoimi kaupunkiseuduilla, ja ne toimisivat samalla rahoituskeinona joukkoliikenteen kehittämiseksi.

Suunnitelmassa esitetty MAL-sopimusten jatkaminen on tärkeää, ja päästövähennysten ja kestävä liikkuamisen painoarvoa niissä tulisi edelleen lisätä. Yhteiskunnan ja väylien suunnittelua tulisi kohdentaa niin, että henkilöautoliikenteen ja raskaan liikenteen liikennesuoritteet eivät lisäänty

kasvavilla kaupunkiseuduilla ja joukkoliikenteen kattavuutta lisätään paitsi keskeisillä kasvualueilla, myös tällä hetkellä heikosti julkisilla saavutettavilla työpaikka-alueilla.

Taloyhtiöiden latausinfra-avustus on niin ikään tärkeä ja kannatettava toimi, sillä kaupungeissa on huomattava määrä olemassa olevia taloyhtiöitä, joissa latauspistehankkeiden käynnistämistä on tarpeen vauhdittaa, ja siten parantaa ja tasavertaistaa kansalaisten edellytyksiä sähköauton hankintaan. Latausinfra-avustuksen jatkaminen myös vuosina 2028–2030 on tärkeää ottaen huomioon taloyhtiöiden hitaan päätöksenteon, jotta tuki kohdentuu myös niille taloyhtiöille, joille se toimii aitona kimmokkeena latauspisteprojektin käynnistämiseen eikä ainoastaan yhtiöille, jotka jo valmistelevat latauspisteprojektia.

Suunnitelmassa esitetyt raskaan kaluston hankintatuet ja jakeluinfran tuet ovat kannatettavia. Hankintatuet aikaistavat kysyntäkäyrää ja käynnistävät uuteen infrastruktuuriin ja sen hankintaan liittyvän oppimisen, mikä auttaa ehkäisemään tilannetta, jossa puhtaan kaluston kysyntä kasautuisi epäoptimaalisesti lähelle hiilineutraaliustavoitteita (tällä hetkellä monella yrityksellä v. 2030). Myös muut mainitut liikenteen politiikkatoimet, kuten romutuspalkkio ja konversiotuet, ovat kannatettavia. Romutuspalkkion ehtoihin tulisi sisällyttää uuden tai käytetyn sähköauton lisäksi sähkökuormapyörät ja muut kestävä liikunnan ratkaisut.

Liikennesektorin toimenpidekokonaisuus tulee vielä uudelleenarvioida suhteessa aiemmin asetettuun 50 % vähennystavoitteeseen nähden sekä kuntien päästövähennystavoitteiden toteuttamisedellytyksiin nähden. Suunnitelmaluonnos ei luo kunnille riittäviä edellytyksiä liikenteen päästövähennystavoitteiden toteuttamiseksi.

Maatalous

Avovastaus

Maatalous

Vantaan kaupungin kannalta suurin osa maatalouden politiikkatoimista ei ole merkittävässä roolissa. Kaupungin näkökulmasta keskeisiä ovat kuitenkin ohjelmassa mainitut toimet, joilla pyritään parantamaan kivennäismaiden hiilensidontaa, kehittämään täsmäviljelyä ja laajentamaan metsäpinta-alaa. Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen lisäksi nämä toimet edistävät maatalousmaan hiilensidontaa ja hiilivarastojen ylläpitämistä. Niillä on merkitystä myös ilmastonmuutokseen sopeutumisessa, luonnonvarojen kestävä käytön edistämisessä ja luonnon monimuotoisuuden vaalimisessa.

Suunnitelmaluonnoksessa on mainittu myös maatalouden päästövähennyskeinoja, joiden vaikutusten suuruutta ei ole vielä pystytty arvioimaan. Tällaisia ovat esimerkiksi kansalliset ravitsemussuosituksot, ruokahävikin seuranta sekä julkisten hankintojen rooli ruokajärjestelmän kestävyuden parantamisessa. Näiden toimien kehittäminen on kuitenkin erittäin kannatettavaa kestäväen kulutuksen edistämiseksi.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Rakennusten erillislämmitys

Rakennusten erillislämmityksen osalta on pyrittävä fossiilisten polttoaineiden käytön lopettamiseen. Vantaalla on tehty pitkäjänteistä työtä öljylämmityksestä luopumiseksi kaikissa kaupungin omistamissa kiinteistöissä. Kaikkien merkittävimpien kiinteistöjen öljylämmitys on jo korvattu vähäpäästöisemmällä lämmitysjärjestelmillä. Loput, pienemmät kohteet on tarkoitus ratkaista lähivuosina peruskorjausten yhteydessä tai rakennuksista luovuttaessa. Kaikissa öljylämmityskohteissa on käytetty biopolttoöljyä kesäkuusta 2022 alkaen.

Öljylämmityksestä luopumista edistetään tehokkaasti rahallisilla avustuksilla. Vantaan omistamien toimitilarakennusten merkittävimmät investoinnit kestävämpiin lämmitysjärjestelmiin on jo toteutettu, mutta erityisesti asuinkiinteistöjen osalta on tärkeää, että avustusten myöntämistä jatketaan. Kunnilla voi olla tärkeä rooli paikallisena toimijana erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien tavoittamiseksi, mikä olisi syytä huomioida sosiaalisen ilmastonrahaston toimien jatkosuunnittelussa ja tuen kanavoimisessa. Lisäksi on tärkeää huomioida, että myös suurilla kaupunkiseuduilla on haavoittuvassa asemassa olevia pientaloasujia, jotka on tärkeää huomioida tuen allokoinnissa.

Tuloverotuksessa tarjottava korotettu kotitalousvähennys on merkittävä kannustin pientalojen lämmitysjärjestelmien uusimiseen. Samoin öljy- ja maakaasulämmityksestä luopumisen tuen jatko on kannatettavaa, ja on tärkeää, että tuelle varmistetaan pitkäjänteinen rahoitus, kunnes aiemmin asetettu tavoite fossiilisesta lämmitysohjyistä luopumiseksi on saavutettu. Pitkäjänteisyys valtionavustuksissa on tärkeä, jotta kunnat voivat suunnitella ja toteuttaa täydentäviä paikallisia toimenpiteitä ja tukia kotitalouksien ja yritysten kannustamiseksi.

Työkoneet

Avovastaus

Työkoneet

Vantaa on pyrkinyt edistämään työmaiden ja kiinteistöjen ylläpidon päästöttömyyttä Päästöttömät työmaat -green deal -sopimuksen toimenpiteillä. Päästöttömyys on toteutettavissa maltillisesti vaatimuksia kiristettäessä ja urakoitsijoiden konekannan uudistuessa. Uusien nolla- ja vähäpäästöisten työkoneiden sekä jakeluratkaisujen tuotekehityksen demonstraatiotuki olisi tervetullut Vantaalle, jossa rakennusalan suhdanteista riippumatta on paljon suuria työmaita.

Biopolttoaineiden jakelun lisäksi sähköisten työkoneiden latausmahdollisuuksia työmailla on parannettava. Kunnat voisivat edistää sekä työkoneita että raskasta liikennettä palvelevien jakeluratkaisujen kehittämistä omalla alueellaan tukirahoituksen turvin.

Jätehuolto

Avovastaus

Jätehuolto

Vantaalla merkittävimmät taakanjakosektorille laskettavat päästöt liittyvät yhdyskuntajätteen polttoon. Yli puolet Vantaan Energia Oy:n tuottamasta kaukolämmöstä on peräisin yhdyskuntajätteen poltosta. Yrityksen suunnitelmien mukaan hiilidioksidin talteenotto jätevoimalassa otetaan käyttöön vuoteen 2035 mennessä. Puhtaan energian Suomen kärkihankkeiden tuki hiilidioksidin talteenotolle on olennaisen tärkeä talteenottohankkeiden käynnistämiseksi ja Vantaalla kaupungin hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi.

Välillisesti päästöjen vähentäminen edellyttää kuitenkin myös jätteiden kierrätysasteen nostamista. Suunnitelmaluonnoksessa mainitaan politiikkatoimia, joilla pyritään kierrätysasteen nostoon. Näiden toimien päästövähennyspotentiaalia on kuitenkin luonnoksen mukaan vaikea arvioida. Kierrätysasteen nostaminen nähdään Vantaalla tärkeänä keinona, sillä sen kautta edistetään myös luonnonvarojen kestäväää käyttöä, luonnon monimuotoisuutta ja kestäväää kulutusta.

F-kaasut

Avovastaus

F-kaasut

On positiivista, että F-kaasuja koskevan nykytoimiskenaarion ja politiikkaskenaarion mukaiset päästöt ovat hyvin lähellä toisiaan. Kuten politiikkatoimissa on todettu, kunnat voivat hyödyntää julkisille hankinnoille laadittuja kriteerejä ja ohjeistuksia sekä ohjata kehitystä rakennusvalvonnan kautta. Siksi on kannatettavaa, että julkisten hankintojen kriteerit päivitetään tukemaan ympäristöystävällisempien kylmä-, ilmastointi- ja lämpöpumppulaitteiden käyttöä. Lisäksi talotekniikkaan ja rakennusmääräyksiin liittyvät normistot ja standardit tulisi kaupungin näkemyksen mukaan yhtenäistää siten, että ne mahdollistavat luonnollisten kylmäaineiden käytön.

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

Teollisuus

Taakanjakosektorille kuuluvat teollisuuden politiikkatoimet ovat kannatettavia. On tärkeää, että yrityksille ja julkisille toimijoille varmistetaan riittävät kannustimet energiatehokkuussopimuksiin liittymiselle sekä energiansäästöön ja energiatehokkuuden edistämiseen. Vantaa on ollut mukana kuntien energiatehokkuussopimuksessa, ja kaupungissa koetaan sen olleen erinomainen väline energiatehokkuuden systemaattiseen parantamiseen ja kehityksen seurantaan. Myös panostus energianeuvonnan tehostamiseen olisi tervetullutta.

Siirtymä kohti vetytaloutta on osa laajempaa pyrkimystä vähentää riippuvuutta fossiilisista polttoaineista ja edistää kestäväää kehitystä. Vantaalla on merkittäviä hankkeita ja toimijoita vetytalouden edistämiseksi. Vetyyn pohjautuvan liiketoiminnan kehittäminen ja tukeminen politiikkatoimena on tärkeää myös taakanjakosektorin päästöjen vähentämisessä.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

Kuntien ilmastotyö

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma kattaa perinteisten taakanjakosektorin toimialojen lisäksi myös poikkisektoraalisia toimia, joissa kuntien rooli on keskeinen. Kunnat vastaavat muun muassa yhdyskuntarakenteesta, liikenteestä, jätehuollosta ja muista paikallisista toiminnoista, joilla on suoria vaikutuksia päästökehitykseen ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Paikallisten päästövähennystoimien lisäksi tarvitaan kuitenkin tiivistä seudullista ja valtakunnallista yhteistyötä, sekä valtiontason velvoitteita ja kannusteita kansalaisille ja yrityksille vähäpäästöisten ratkaisujen käyttöönottoon. Pitkäjänteinen ja johdonmukainen ilmastotoimien toteuttaminen valtionhallinnon tasolla on keskeinen tapa edesauttaa kuntien ilmastotyötä. Pitkänteisen ilmastopolitiikan ja -

rahoituksen turvin kunnat voivat muodostaa paikallisia rakenteita ja edelleen vauhdittaa valtion tukien hyödyntämistä ja tarkoituksenmukaista kohdentumista sekä toteuttaa mm. liikenteen infrastruktuuriuudistuksia paikalliset olosuhteet huomioiden.

Vantaa kuuluu suurten kaupunkien joukossa Suomen ilmastotyön edelläkävijöihin, mutta kaupunki haluaa painottaa, että ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää lisäresursseja erityisesti pienemmissä kunnissa, sekä pitkäjänteistä tukea kasvavilla kaupunkiseuduilla. Kaikkien kuntien suunnitelmallista ilmastotyötä tukisi kunnille asetettu ilmastosuunnitelmavelvoite.

Vuonna 2025 hallitus säilytti Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) kunnille ja alueille tarjoaman päästötietopalvelun. Ilmastotyön vauhdittamiseksi ja vertailukelpoisuuden edistämiseksi Vantaan kaupunki kannattaa suunnitelmaluonnoksessa mainittuja toimia, joilla varmistetaan valtakunnallisesti kattavien, yhtenäisten ja loppukäyttäjille maksuttomien päästötyökalujen jatkuvuus, päivitys ja rahoitus. Kasvihuonekaasujen päästötietopalvelu ja päästöskenaariotyökalu tuottavat vertailukelpoista tietoa kunta-, maakunta- ja valtakunnallisella tasolla.

Päästölaskennan kehittäminen nähdään Vantaalla tärkeänä myös siksi, että nykyistä tuotantoperusteista laskentaa tulisi laajentaa kattamaan entistä paremmin myös kulutusperusteiseen laskentaan sisällytettäviä päästöjä, kuten rakentamiseen liittyvät päästöt. Sekä tuotanto- että kulutusperusteinen laskenta vaativat kehitystyötä, jotta päästölaskenta- ja skenaariotyökalujen käyttökelpoisuutta voidaan parantaa.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Kulutuksen hiilijalanjälki

Etenkin tuotteisiin ja palveluihin liittyvät toimet valtion tasolla ovat kannatettavia, koska kunnilla ja alueilla on hyvin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa mm. siihen, millaista ympäristötietoa tuotteista on kuluttajan saatavissa. Ruoka, tuotteet ja palvelut ovat keskeinen osa kuntalaisten arkea, kulutustottumuksia ja hiilijalanjälkeä, joten on kunnan näkökulmasta tärkeää, että asukkaille tarjotaan edellytykset tehdä kestäviä kulutusvalintoja.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

Julkiset hankinnat

Vantaan kaupunki on suurena kuntana merkittävä julkinen hankkija, ja vastuullisten hankintojen kehittäminen on keskeisessä asemassa päästöjen vähentämisessä. Kestävän kehityksen tavoitteet muodostavat kehyksen Vantaan hankintojen vastuullisuustyölle, ja kaupungin hankintastrategia sekä hankintaprosessit ovat jatkuvan kehittämisen kohteina.

Kaupunki pitää kannatettavana, että politiikkatoimissa mainittua hankintalainsäädäntöä kehitetään siten, että se sisältää veloitteen huomioida ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat. Näiden näkökohtien nostaminen lain tavoitteisiin antaisi vahvemman ja johdonmukaisemman signaalin ja ei jäisi pelkästään suosituksen tasolle. Tämä loisi myös hyvän pohjan kuntien hankintastrategioiden kehittämiseksi.

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Sosiaalinen ilmastorahasto

Maailmantilanteen viime vuosien muutosten vuoksi nopean irtautumisen fossiilisista polttoaineista on nähty johtaneen energia- ja liikenneköyhyiden lisääntymiseen. Vantaan kaupunki pitää myönteisenä sosiaalisen ilmastorahaston (Social Climate Fund, SCF; EU 2023/955) käyttöönottoa. Rahaston tavoitteena on vähentää päästökaupan aiheuttamia kustannuksia haavoittuvassa asemassa oleville kotitalouksille, mikroyrityksille ja liikenteen käyttäjille sekä edistää siirtymää pois fossiilisista polttoaineista. Kuntien kannalta on kuitenkin tärkeää, että valmisteilla olevan kansallisen suunnitelman toimenpiteet ja vastuutahot määritellään selkeästi, ja että myös suurien kaupunkiseutujen haavoittuvat kotitaloudet ja liikenteen käyttäjät huomioidaan tukien kohdentamisessa.

Vaikutusten arviointi

Vaikutusten arvioinnissa on kattavasti arvioitu mahdollisten päästövähennystoimien sosiaalisia, ympäristöllisiä ja taloudellisia vaikutuksia. Arvioinnissa jää kuitenkin liian vähälle huomiolle se, että

suunnitelmaluonnoksessa tunnistetut toimet eivät kaikilla sektoreilla riitä tavoitteiden saavuttamiseen ja että toimien tekemättä jättämisellä on myös monenlaisia ympäristöllisiä, taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Suunnitelmaluonnokseen jäävä päästökuilu yhdessä maankäyttösektorin haasteiden kanssa voi aiheuttaa merkittäviä taloudellisia ja toimeenpanoon liittyviä haasteita, mikäli päästövähennystarpeen annetaan kasautua lähelle tavoitevuosia.

Etenkin jäljelle jäävä päästökuilu huomioiden, tulisi arvioinnissa kiinnittää huomiota myös muuttuvan ilmaston aiheuttamiin vaikutuksiin, joihin sopeutumisiksi niin kotitaloudet, yritykset, kunnat kuin valtio joutuvat väistämättä tekemään merkittäviä investointeja.

Päästövähennystavoitteita toteuttavalla paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä ilmastopolitiikalla voidaan hillitä näitä haitallisia vaikutuksia, joten suunnitelman riittävyyttä tulisi arvioida myös suhteessa kansainvälisiin ilmastositoumuksiin ja Suomen pyrkimykseen hillitä ilmastonmuutoksen tuomia haitallisia vaikutuksia.

Muita huomioita

Avovastaus

-

Lentämäki Tiina
Vantaan kaupunki